

Avrupa İdealine Yeniden Bakma Zamanı: Avrupa Sadece Bir Kıtanın Adı Mı?

Çiğdem Nas

Nietzsche'nin çok bilinen sözüne göre bizi öldürmeyen her şey daha güçlü yapar. Aynı şeyi Avrupa Birliği (AB) gibi bir siyasi yapı için de söyleyebilir miyiz? Avrupa entegrasyonunun fikir babası Jean Monnet'ye göre "evet, söyleyebiliriz". Monnet hatıralarında şöyle demiş: "Avrupa'nın krizler yoluyla inşa edileceğine ve çözümlerinin toplamı olacağına her zaman inandım".¹ Avrupa Birliği adım adım inşa ediliyor ve zorluklar karşısında bulunan çözümlerin üzerinde yükseliyor. Ancak özellikle 2005 yılında Avrupa Anayasal Antlaşması'nın reddinden sonra ardı ardına gelen krizler gerçekten AB'yi güçlendirdi mi? Bu krizlere nasıl çözümler bulundu? Bunlar gerçek çözümler miydi, yoksa sadece günü kurtarmaya mı yaradı?

Krizler ve AB

Ardı ardına gelen krizler kimilerine göre AB'nin tabutuna birer birer çivilerin çakılması demek. Ancak 1980'li yıllarda da aynı şeyin söylendiğini anımsamak lazım. Roma Antlaşması'nın 25. Yıldönümü olan 1982 yılında The Economist Dergisi'nin kapak sayfasında Avrupa Topluluğu'nun mezar taşı gösteren bir illüstrasyon yer alıyordu.² O günden beri neredeyse 40 yıl geçti ve AB bugüne kadar birçok krize karşı direndi. Üstelik bu süre içinde kurucu antlaşmalarını revize etti, kurumsal yapısını güçlendirdi, üye sayısını artırdı, tek para birimine geçti. Ancak AB'nin başarıları arttıkça bu başarıları koruma ve ileriye taşıma gibi bir meydan okuma ile de karşı karşıya kalıyor. Bütün bunları yaparken de iki olumsuz unsurun engellemesine maruz kalıyor: birincisi Batıda ve Doğuda iki önemli gücün olumsuz etkisi yani ABD'nin Trump yönetiminde artık Avrupa'nın dostu olmaması ve Rusya'nın dezenformasyon çabalarının uluslararası sınırlar ve hukuk hilafına etkinliğini yaygınlaştırması. İkincisi ise özellikle 2008 mali krizi sonrasında popülizm, nativism ve aşırı sağın güçlenmesi ile Avrupa bütünleşmesi karşıtı akımların hız kazanması. Yani üye

devletlerin iç siyaseti ve uluslararası sistemdeki değişimler Avrupa bütünleşmesinin ilerleyişini zora sokuyor.

Liberal Düzen Çatırdarken AB

AB'nin üzerine inşa edildiği liberal düzen her anlamda çatırdarken, bu krizlerin üstesinden gelmenin AB için neden bu kadar zor olduğunu sormamız gerekiyor. Bunun oldukça basit bir yanıtı var. AB krizleri aşarken, bu krizlere Monnet'nin dediği gibi kapsamlı çözümler üretmedi. Çünkü krizi doğuran asıl nedenlerle yüzleşmek yerine, her krizden çıkarken aslında sadece biraz zaman kazandı ya da başka bir deyişle gelecekte ödünç aldı. Birlik, bütünleşmenin temel felsefesini ve varoluş nedenini yeniden gözden geçirmek zorunda. Aksi takdirde her biri bir öncekinden daha derin ve daha ciddi olan krizlerin AB'yi yıpratmasına ve bütünleşmeyi aşındırmasına engel olamaz.

Tarih boyunca federasyon benzeri bütünleşme süreçlerinin iki temel mülahaza sonucunda ortaya çıktığını görüyoruz. Bunların ilki ortak bir tehdide ve ortak düşmana karşı birleşme iken ikincisi de ABD örneğindeki gibi ortak bir dünya görüşü, ortak çıkar, ortak kazanç sağlama gibi temaları içeren ortak kader ideali üzerinden gerçekleşen birleşmelerdi.³ Avrupa Toplulukları İkinci Dünya Savaşı sonrasında hem Doğu Blokuna karşı Batı Avrupa'nın savunması işlevine yardım etti hem de değişen dünya koşullarında ortak bir kaderi ve gelecek vizyonunu paylaşmaya dayanan ortak bir kalkınma sürecini tetikledi. Alan Milward "European Rescue of the Nation-state" adlı eserinde aslında Avrupa bütünleşmesinin ulusal devletlerin birçok sorununu çözerek bir siyasi birim olarak devamını da sağladığını anlatmıştı.⁴ Sovyetler Birliği'nin dağılması, ortak düşmanın yerini yeni, belirsiz ve karmaşık güvenlik tehditlerinin almasına yol açarken, Avro alanının oluşturulması ortak kalkınma fikrinin zirve noktasını oluşturdu. Yani bütünleşmenin ilerlemesini sağlayacak iki ana süreç birbirinden farklılaştı ve bütünleşmenin ilerlemesi zora girdi. AB'nin her üyesi için benzer düzeyde bir tehdit ve karşıtlık oluşturan ortak düşman artık yoktu. Vladimir Putin ile birlikte yeniden yakın çevresinde yayılmacı politikalar izleyen Rusya'ya karşı bazı ortak yaptırımlar uygulansa da, Rusya Soğuk Savaş dönemi ile karşılaştırılabilecek bir ortak tehdidi temsil etmiyordu. Yeni dönemde ortak tehdidin en güçlü olduğu alanların başında göç gelirken, bu alanda da ortak bir göç ve iltica sistemi oluşturmakta yaşanan zorluklar, yük paylaşımı açısından İtalya ve Yunanistan gibi ülkelerin daha fazla sorumluluk üstlenmesi sonucunu doğurdu.

Ortak Kimlik, Gelecek Vizyonu ve AB'nin Krizlerden Çıkış Yolu

AB Üye Devletleri arasında ortak kimlik, gelecek vizyonu ve dünya görüşüne dayanan ortak bir kaderi paylaşma açısından baktığımızda ise, yine farklılaşmalar olduğunu gözlemlemek mümkün. Son dönemde AB'nin içinden geçtiği her bir kriz üye devletleri farklı derecelerde etkiledi. Özellikle daha sağlıklı ekonomilere sahip, kişi başına düşen gayri safi hasılası daha yüksek olan Kuzey Avrupa ülkeleri bu krizlerden başarıyla çıkarken, Güney Avrupa ülkeleri daha fazla yara aldı. Avro alanı içinde İstikrar ve Büyüme Paketi çerçevesinde geçerli olan mali disiplin ve anti-enflasyonist politikaları öngören kurallar yüksek borçlanma oranı olan ülkeleri zorladı. Korona virüs salgınının yarattığı olumsuz etkiler korona tahvili tartışmasını gündeme getirerek, temelde yatan dayanışma ve birlik ilkelerini sınamaya tabi tuttu. Avro alanı ülkeleri ortak tahvil çıkartarak, İtalya gibi zor durumdaki ülkelerin de borçlanmalarına güvence sağlayacak mı? Yoksa Hollanda veya Almanya vatandaşları böyle bir mali dayanışmayı vergilerinin hükümetleri tarafından boşa harcanması olarak mı görecek? Yani AB bir siyasi topluluk kimliğini taşıyabilecek mi yoksa kriz karşısında hemen yükselen ulusal reflekslere teslim mi olacak? Ortak düşman karşısında yeterince koruma sağlayamayan ve ortak kazanç ve gelecek ülküsünü de inşa edemeyen bir Birlik bu ve benzeri krizlerde giderek yıpranma ve anlamını yitirme tehlikesi ile mi karşı karşıya kalacak?

Korona virüs salgınının tetiklediği kriz sadece AB'yi değil, tüm dünyayı pençesine aldı. Dünya ekonomisi ve siyasetinde değişen dengeler korona virüs salgınının yarattığı kriz ile daha da keskinleşeceğe benziyor. Bu kriz Çin ekonomisinde ve yumuşak gücünde de bir duraklamaya yol açsa dahi özellikle Avrupa ekonomisindeki yüksek borçluluğa karşı Çin'in bu coğrafyada etkinliğini devam ettirmesi mümkün. Bu koşullarda Avrupa'nın karşısındaki en büyük tehdit göç ya da terörizm değil, dünyada bir bölge, bir kıta olarak önemini yitirme ve Çin ve Rusya gibi ülkelerin etki alanına girmek olacaktır. Bundan çıkış yolu ise Avrupa kavramını ve idealini tekrar düşünmek ve işlerlik kazandırmak ile olacaktır. AB ancak bugünün Avrupalısı için anlam ifade ederse, örneğin sosyal politikalarda daha aktif olursa ve ulusal, bölgesel ve sınıfsal düzeydeki eşitsizliklere karşı yeniden dağıtım politikalarını güçlendirirse anlam kazanacak. Ortak bir para alanında ortak maliye politikasının da olmazsa olmaz bir koşul olacağı ve burada büyük gelir eşitsizliği ve bölgesel farklılıklara göz yumulamayacağı hatırlanmalıdır.

Covid-19 krizi AB'nin üzerinde yükseldiği devletlerin durumunu da gözler önüne serdi. Bir yanda Almanya gibi vaka sayısı fazla olsa da krizin nispeten daha iyi yönetildiği ülkeler, öte

yandan da krize hazırlıksız yakalanmak, önlem almakta gecikmek, halkın karantina koşullarına uymaması, kapasite yetersizliği gibi sebeplerle yönetemeyen ülkeler olduğunu gösterdi. AB eğer ortak bir kader ve ortak sorunlara ortak çözümler üretme anlamına geliyorsa, o zaman yönetişimde uyum ve yakınlaşma sağlanmalı. AB'nin içinde önemli kültürel, ekonomik ve sosyal farklılıklar olduğu ve olmaya devam edeceği dikkate alınır, uluslararası, ulusal ve ulusaltı düzeyler arasında birlikte çalışma, işbirliği ve eşgüdümün üst düzeyde sağlanması AB'nin geleceği için büyük önem taşıyor. AB'nin Kurucu Antlaşmalarında ifade edildiği gibi⁵ sorunların çözülebildiği en alt düzeyde ele alınması farklılıkları da dikkate alan çözümler üretebilmek için şart. Ancak ulusaltı ve ulusal düzeydeki uygulama ve politikalar eğer uluslararası düzeyde koordine edilmezse ve yönlendirilmezse o zaman parçalı bir Avrupa mimarisinin ortaya çıkması mümkün.

19. Yüzyıl başında Avusturya dış işleri bakanı Metternich İtalya'nın sadece coğrafi bir terim olduğunu söylemişti. İtalya 1861 yılında siyasi birliğini sağlayarak bu sözü haksız çıkartmıştı. Milliyetçiliğin yükselişe geçtiği, amansız bir kolonyal rekabetin çıktığı yüzyılın sonunda ise Bismarck aynı tanımı Avrupa için dile getirdi ve Avrupa'nın ulusal aidiyetlerin ötesinde bir siyasi anlam ifade etmediğini belirtti.⁶ Bugünün Avrupası da benzer bir iklimle karşı karşıya. Marine Le Pen ya da Nigel Farage gibi aşırı sağ liderlere bakılırsa Avrupa Birliği yok ve olmamalı. Ancak günümüz gerçekleri ve korona krizi de gösterdi ki sınırları kapatıp içe çekilmek işe yaramıyor. Kriz sonrası dünyada en başarılı olanlar krizden yılmayan ve ulusüstü ve sınıraşırı çözümler bulanlar olacak. Monnet'yi tekrar hatırlarsak, geleceğin AB'si de çözümler üzerine yükselecek. Ancak asıl sorunun ne olduğu konusunda durup düşünmesi ve günü kurtaran ve gelecekte çalan değil, kalıcı ve kapsamlı çözümler üretmesi gerekiyor.

¹ Monnet, J. 1978, *Memoirs*, trans. R. Mayne Garden City: Doubleday & Company, p.417, cited in Gerda Faulkner, "The EU's current crisis and its policy effects: research design and comparative findings", *Journal of European Integration*, 38:3, 219-235, p.219,

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/07036337.2016.1140154>

² Duncan Watts, Colin Pilkington, *Britain in the EU Today*, 3rd edition, Manchester University Press, 2005, p.38.

³ Craig Volden, "Origin, Operation and Significance: The Federalism of William H. Riker", *Publius*, Cilt:34, No:4, 2004, 89-107.

⁴ Alan S. Milward, *The European Rescue of the Nation-State*, 2nd edition, Routledge, 1994.

⁵ Avrupa Birliği Antlaşması 5. Madde, <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/subsidiarity.html>

⁶ John Lukacs, *Decline and Rise of Europe*, Doubleday and Company, New York, 1965.

Çiğdem Nas Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim üyesidir. 1988 yılında Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimini bitirmiş, yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu (AT) Enstitüsü ve Londra Ekonomi ve Siyaset Bilimi Okulu'nda tamamlamış, doktorasını ise Marmara Üniversitesi AT Enstitüsü AB Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında tamamlamıştır. 2009 yılından beri İktisadi Kalkınma Vakfı genel sekreterliği görevini yürütmektedir. Akademik çalışma alanları arasında Avrupa Birliği, bölgesel bütünleşme, Avrupa siyaseti, Türkiye-AB ilişkileri, kimlik ve demokratikleşme bulunmaktadır.

*DPK Notları kategorisinde paylaşılan görüşler yazarın kendi fikirleridir ve bunlar Dış Politikada Kadınlar İnisiyatifinin görüşlerini yansıtmamaktadır.

@WFP14

/WomenInForeignPol/